

DE OSEDDA BARNEN

resumé av major Else Andersson

Boken "De osedda barnen" är en dokumentation av Frälsningsarméns arbete för handikappade barn i Lettland under åren 1990 – 2013.

Som ungdomssekreterare i Centraldivisionen i Stockholm fick jag uppdraget av Frälsningsarméns ledare att under Kristi Himmelfärdshelgen 1990 organisera en grupp unga musikanter som tillsammans med en grupp finska soldater skulle hålla de första friluftsmötena både i Tallinn och i Riga. Mötet med verkligheten i vårt östra grannland blev en skakande upplevelse för oss svenskar. Resan blev en vändpunkt och tankarna gick ofta till barnen som vi mött. Kunde vi göra något för dem?

Samtal fördes med Arija Bergmane i Riga om barnens situation. Sommaren 1991 fick ett trettiofem barn under tre veckor vistas på Frälsningsarméns Riksungdomsgård, Dragudden, på Värmdö utanför Stockholm. De som skulle få komma var speciellt uttagna av de sociala myndigheterna i Riga.

1992 erhöll jag nya order från Frälsningsarmén med uppgiften som socialkonsulent vid Frälsningsarméns socialenhet med speciellt ansvar för handikapp- och invandrarfrågor.

När Frälsningsarmén efter Lettlands frigörelse från ockupationen på nytt började arbetet förstod vi att behovet av sociala insatser var nödvändiga. Det var brist på allt. Men möjligheterna öppnades steg för steg. Ett besök i Riga 1993 blev en chockerande upplevelse. Vi besökte olika sociala institutioner bland annat dövskolan där det varit förbjudet att använda teckenspråk under femtio år, kindergarten för döva barn mellan 3–7 år, blindskolan samt äldreboende för blinda och ett barnhem. Att ta del av förhållandena då där för de barn, som föds med något handikapp, är som att flytta utvecklingen många tiotals år tillbaka. Där betraktas fortfarande ett handikappat barn av många enbart som en belastning, antingen det gäller en hörselskadad, synskadad eller något annat. Att förändra denna attityd är ett arbete på lång sikt som kräver både ekonomi och tålamod, men med gott stöd från både myndigheter och enskilda kunde vi påbörja verksamheten.

Speciellt svårt var besöket på "pensionat nr 3", en anstalt för fysiskt och psykisk handikappade barn. Där fanns de gömda och glömda barnen som lämnats dit av föräldrar som inte ville eller kunde ta hand om dem. Många av dem satt eller låg på golvet hela dagarna, utan något som kunde aktivera dem. Personalen var helt främmande för vad vi betraktar som självklara metoder för rehabilitering, ingen tycktes heller ha någon tro för förändring.

Efter kontakt med Socialstyrelsens Östeuropakommitté med professor Karl Grunewald som ordförande fick vi både ekonomiskt och allmänt stöd. Ett team från TV4 intresserades för ett reportage som, när det visades i Sverige väckte stor uppmärksamhet och stort intresse att hjälpa till. Enskilda, företag, föreningar, Rotarygrupper, Lions Club, olika skolor av alla slag skänkte pengar, möbler, leksaker, mat osv. Kårer och ungdomsgrupper skänkte julklappar, kläder och leksaker och många hjälpsändningar har gått och går fortfarande över Östersjön.

För en långsiktig förändring behövdes en helt ny attityd i fråga om handikapp, kunskap om dagens metoder och möjligheter till rehabilitering. Genom samarbete med ovan nämnd myndighet och lärare

från Manillaskolan, Dalarö Folkhögskolas Älvsjöavdelning samt från Kungsholmens dagcenter påbörjades projekt för kunskapsöverföring genom kurser i Riga och studiebesök i Sverige av lettisk personal.

För elever från dövskolan i Riga anordnades ett läger i Sverige 1993 som blev av stor betydelse. Huddinge sjukhus ställde upp med läkare och övrig personal för undersökning och utprovning av hörapparater. En uppföljning av hörapparaterna skedde under hösten 1993.

Sedan dess har fyra eller fem läger hållits varje sommar på olika platser i Sverige och under senare år också i Lettland. Många kontakter har knutits med de döva runt om i Sverige och döva från olika dövföreningar har besökt Lettland. Elever från dövskolan i Riga har besökt dövskolor i Sverige.

Audiolog Ausma Rudens har kartlagt döva och hörselskadade barn i de lettiska regionerna. Hon fick möjlighet att öppna ett audiologcentrum i Riga under de första frihetsåren. Hennes läkarteam fick 1994 komma till Stockholm och se det mesta av den hörselvård som finns här.

Redan på hösten 1994 på Ausmas initiativ inbjöd vi daghemspersonal till en seminariedag på Frälsningsarmén i Riga. Intresset var stort och behoven många. Efter utvärderingar och med stöd från

Östeuropakommittén kunde vi påbörja arbetet för handikappade barn. Behovet av dagcenter var stort. Riga kommun ställde ett hus till förfogande. Det fanns inga specialister i Lettland som skulle kunna utbilda centrrets personal. En mycket intensiv period påbörjades. Experter från Sverige reste regelbundet två helger i månaden för att ge kunskapsöverföring. Dagcentret "Saule"= solen för handikappade ungdomar blev en förebild för många nya dagcenter i Lettland.

Hösten 1997 påbörjades kunskapsöverföring av olika team från Alviksskolan i Stockholm till lärare och personal i en skola för gravt hörselskadade barn i Valmiera. Även personal från Åsbackaskolan samt från Karolinska sjukhuset har gett utbildning. Under åren 1997 – 2001 har audiologisk kunskapsöverföring getts till Valmieraskolan och hörselteknisk utrustning har överlämnats från Karolinska sjukhuset till ett nypris av 750.000kr. År 1998 besökte en delegation från Lettland bland annat Åsbackaskolans Specialpedagogiska Resurscenter i Gnesta. Under våren 1999 reste personal från Åsbackaskolan till Valmiera vilket resulterade i kunskapsöverföring till Lettland.

Samma år 1998 besökte Dina Tanberger, lärare i Valmiera, Stockholm för att få en bild över svensk hörselvård. I dag är hon utbildad audionom vid skolan.

År 2000 fick ototeknikern Ilga Mikite göra en veckas besök för att utveckla sina kunskaper i att göra insatser till hörapparater vid Hörseltekniska Laboratoriet AB i Stockholm.

I början av 1999 påbörjades datautbildning till elever i Valmieraskolan. Utbildningen har sponsrats av Baltiska Barnstiftelsen med tanke på att döva ungdomar skall kunna komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Så har många barn från Valmieraskolan, som också har hela Lettland som upptagningsområde, under åren varit på sommarläger i Sverige.

I augusti 1997 blev det möjligt att ta med de sexton ungdomarna och personalen från "pensionat nr 3" till ett sanatorium i Jurmala. Det var de svårast handikappade, ingen av dem kunde tala men tre av dem förstod. Syftet var, förutom att ge ungdomarna en välbehövlig rekreation, att utbilda de anställda och

hjälpa dem att se varje individs möjlighet till utveckling när passiviteten byts mot aktivitet. Denna verksamhet pågick under tio dagar tre somrar i följd.

Under dessa år har utbildning skett nio gånger från fredag – måndag. Målet har varit att initiera lämpliga aktiviteter, att förbättra matsituationen, förbättra de hygieniska förhållandena. Det svåraste men viktigaste har varit att få direktör och myndighet att inse att en total förändring är nödvändig för att ge dessa unga ett människovärdigt liv.

Det var också nödvändigt att påpeka för myndigheterna under vilka svåra och torftiga förhållanden ungdomarna levde.

Professor Karl Grunewald, Socialstyrelsen, tillskrev Riga Council Department of Welfare och undertecknad besökte Departement of Social Assistance.

I januari 2000 gick inbjudan till personalutbildning för personer som arbetar med handikappade ungdomar. Målet var att förmedla baskunskaper i vård och omsorg för handikappade ungdomar och som litteratur valdes Karl Grunewalds bok. Omsorgsboken som finns översatt till Lettiska.

Efter genomgången utbildning har en återsamling skett på dagcentret Saule och gruppen har också gjort studiebesök i Stockholm. Utbildningarna avslutades 2004 då det ekonomiska stödet från Östeuropakommittén upphörde och Lettland kom med i EU.

År 2000 påbörjades ett samarbetsprojekt mellan Frälsningsarmén och Stiftelsen Teckenspråks Centrum i Örebro. Behovet av utbildning i teckenspråk var stort. *"Kan inte Frälsningsarmén hjälpa oss att få utbildning i teckenspråk?"* Vädjan kom från lärare vid Valmieraskolan, en skola för gravt hörselskadade barn, sommaren 1999.

Just den sommaren läste en för mig okänd man ett reportage om ett läger vi hade. Efter det uttryckte han en önskan om att få stödja vår verksamhet. Detta gjorde det möjligt för oss att genomföra detta projekt.

Fyra döva lärare från dövskolan i Riga och Valmieraskolan fick möjlighet att under fem veckor i två perioder få utbildning i teckenspråk för att senare utbilda både lärare och föräldrar till döva barn. Uppföljningar har gjorts i Riga av teckenspråkslärare från Örebro.

Resultatet av denna utbildning har varit mycket betydelsefull då många lärare fått nödvändig kunskapsöverföring i teckenspråket. Fr.o.m. 2004 och fram till idag 2014 har hörande föräldrar till döva barn fått en intensiv kurs i teckenspråk under en vecka i augusti. Kurserna har hållits på Skangal i Lettland.

En målsättning på sikt har varit att skapa en marknadsanpassad datautbildning för främst döva ungdomar för att sedan slussa eleverna ut på den öppna arbetsmarknaden. Utbildningens mål har varit att vid Lettlands universitet kunna ta europeiskt datakörkort. För att genomföra detta har utökad utbildning i språk, lettiska och engelska, varit nödvändigt. Tolv ungdomar påbörjade utbildningen under år 2000. Vid avslutningen den 8 mars 2003 uppmärksammade medierna denna unika händelse som både fotograferades och filmades.

Den första EDCL – kursen har följts av flera, på dövskolan i Riga och sedan 2007 också för gravt hörselskadade i Valmiera. Lettiska dövföreningens teckenspråkscentrum, som grundades 1999, har i samarbete med Baltiska Barnstiftelsen nu avslutat ett viktigt projekt för utveckling av det lettiska teckenspråket. Under 2007 tog man fram del 1 av ordboken Adjektiv A-M, med videotillägg, som innehåller 697 adjektiv. Teckenordboken, del 2, för adjektiv N-Z, innehåller 900 adjektiv och avslutades 2009.

År 2011 medfinansierade Baltiska Barnstiftelsen ett stort teckenspråksprojekt då cirka 8000 lettiska tecken filmades och lades ut på den internationella elektroniska teckenspråksordboken www.spreadthesign.com Samtidigt finansierade Baltiska Barnstiftelsen även ett lokalt teckenspråksprojekt där de olika, redan existerande elektroniska lettiska teckenspråksdatabaserna uppdaterades och sammankopplades, så att man idag kan söka flera olika lettiska teckenspråksordböcker via den gemensamma hemsidan www.zimjuvaloda.lv

Tack vare stiftelsens bidrag sammanställdes och trycktes åren 2011-2012 den första lettiska teckenspråksordboken med datatermer.

Hösten 2013 startade Baltiska Barnstiftelsen ett nytt projekt: ett kunskaps- och informationscentrum vars främsta uppgift skall vara att söka, sammanfatta och sprida information om utbildnings- och arbetsmöjligheter för hörselskadade personer.

För att skapa större möjligheter för hörselskadade att få högskoleutbildning inledde stiftelsen 2012 arbetet med att skapa ett nytt stipendium som skall erbjudas till hörselskadade ungdomar som vill studera IT.

Text: Else Andersson

©Foto: Frälsningsarméns Arkiv

Copyright: Frälsningsarméns Arkiv

För www.bootheum.se
2015-01-19

Välkommen till presentation av boken

"De osedda barnen"

Frälsningsarméns arbete för handikappade barn i Lettland åren 1990–2013

Möt författaren och ansvarig för arbetet, major Else Andersson

torsdagen den 4 september
kl. 19.00 på Frälsningsarmén, Templet Östermalmsgatan 69

Serivering av lite smått och gott i caféet
mellan kl.18.00–18.50

I presentationen deltagar:
kommendör *Marie Willermark*
kommendör *Sven Nilsson*
överstelöjtnant *Joao Paulo Ramos*
major *Mia-Lisa Alhbin*
major *Mikael Ljungholm*

med flera, samt musikanter och deltagare från det första besöket i Lettland år 1990

Osa
senast den 28 augusti till:
templet.sthlm@fralsningsarmen.se
eller tala in din anmälan
på telefon 08-662 61 40